

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Глушкова Н. А.

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
вул. Огієнка, 61, Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна
orcid.org/0000-0001-6034-468X
hlushkovetska@kpmi.edu.ua*

Тасм М. Дж.

викладач кафедри ділової іноземної мови та перекладу

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
вул. Курпичова, 2, Харків, Україна
orcid.org/0000-0003-2992-0305
maramijka@gmail.com*

Ключові слова: *англійська мова, асинхронне навчання, дистанційне навчання, німецька мова, синхронне навчання.*

У статті пропонується огляд дистанційного навчання англійської та німецької мов для роботи всіх учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану, а саме синхронний та асинхронний формати. Синхронний формат дистанційного навчання розуміється як співпраця викладача та здобувачів освіти або здобувачів освіти між собою в режимі реального часу. Зі свого боку асинхронний формат трактується як форма самостійної роботи здобувачів вищої освіти з відтермінованим контролем із боку викладача.

Автори окреслили різноманітні можливості використання викладачами дистанційного навчання в закладах вищої освіти та підходи до самостійного вивчення англійської і німецької мов здобувачами вищої освіти в синхронному й асинхронному форматах. У статті звернено увагу на те, що під час воєнного стану викладачам рекомендовано не лише виконувати навчальну програму з іноземної мови, а й забезпечувати психологічний комфорт здобувачів освіти.

Авторами запропоновано тематику, яку можна розглядати на заняттях з англійської та німецької мов, а також встановлено, які граматичні теми можуть бути опрацьовані під час обговорення певних лексичних тем. Здійснено огляд українських, англійських та німецьких вебсайтів, які можуть бути корисними під час дистанційного навчання як у синхронному, так і в асинхронному форматі. Окрім того, окреслено види самостійної роботи щодо опанування іноземної мови здобувачами освіти, а саме: перегляд фільмів із подальшим обговоренням на заняттях, ведення щоденника, у якому здобувачі освіти можуть описати, як вони провели свій день, які емоції вони пережили, тощо.

На думку авторів дослідження, така діяльність дає змогу, з одного боку, відволіктися від воєнної реальності, а з іншого – вивільнити свої страхи й переживання. У статті наголошено на тому, що викладання іноземних мов під час воєнного стану має не лише бути зорієнтованим на вивчення мови, а й здійснювати психологічну підтримку здобувачів освіти.

FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN MARTIAL LAW

Hlushkovetska N. A.

*Candidate of Philological Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University
Ohienko str., 61, Kamianets-Podilskyi, Khmelnytsky region, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6034-468X
hlushkovetska@kpnu.edu.ua*

Tayyem M. Ja.

*Lecturer at the Department of Business Foreign Language and Translation
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"
Kyrpychov str., 2, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2992-0305
maramijka@gmail.com*

Key words: *English, asynchronous learning, distance learning, German, synchronous learning.*

The article is devoted to an overview of distance learning in English and German for the work of all participants in the educational process under martial law, namely synchronous and asynchronous formats. In the article, the synchronous format of distance learning is understood as the cooperation of a teacher and students or students among themselves in real time. In turn, the asynchronous format is interpreted as a form of independent work of students with delayed control by the teacher.

The authors described various possibilities for teachers to use distance learning in higher education institutions and approaches to self-study of English and German by students in synchronous and asynchronous formats. The article draws attention to the fact that during martial law, teachers are recommended not only to carry out the curriculum in a foreign language, but also to ensure the psychological comfort of students.

The authors propose topics that can be considered in English and German classes, and also describe which grammatical topics can be worked out when discussing certain lexical topics. The article provides an overview of Ukrainian, English and German websites that can be useful during distance learning in both synchronous and asynchronous formats. In addition, the types of independent work on a foreign language by students are described, namely: watching films with subsequent discussion in class, keeping a diary in which students can describe how they spent their day, what emotions they experienced, and the like.

According to the authors of the article, such activity allows, on the one hand, to escape from military reality, and on the other hand, to release one's fears and worries. The article emphasizes that the teaching of foreign languages during martial law should not only be focused on learning the language, but also provide psychological support to students.

Постановка проблеми. Сьогодні події, спричинені російсько-українською війною та введенням воєнного стану в Україні, є досить серйозним викликом для всіх учасників освітнього процесу. У воєнний час заклади освіти стають центром, де здобувачі отримують не лише знання, а й психологічну підтримку, де вони не втрачають відчуття приналежності до громади та можуть повірити в

себе [1]. Коли здобувачі освіти ставлять запитання про війну та військові дії, викладачі повинні відповідати лаконічно і спокійно, спираючись лише на факти. Особливу увагу варто приділяти навчанню виражати свої почуття та керувати ними [2, с. 36]. Під час воєнного стану учасникам освітнього процесу стає у пригоді мережа Інтернет, яка уможливорює такі формати дистанційного

навчання, як синхронне, асинхронне та змішане, залежно від технологічних можливостей учасників освітнього процесу, наявності електроенергії, інтернету тощо.

Держава надає освітянам, здобувачам освіти та батькам інформаційну допомогу щодо дистанційного навчання під час воєнного стану. Рекомендовано ознайомитися з Наказом Міністерства освіти і науки України «Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні» на сайті *mon.gov.ua*. На сайті *osvita.ua* учасникам освітнього процесу представлено порядок запровадження дистанційного навчання та залучення до виконання додаткових робіт, окреслено особливості організації роботи вчителів в умовах воєнного стану. Державна служба якості освіти надає закладам освіти рекомендації щодо того, як працювати в умовах воєнного стану, на сайті *sqe.gov.ua*. Зі свого боку на сайті ліцею № 5 м. Житомира (*5.zosh.zt.ua*) можна ознайомитися з наказом про організацію освітнього процесу на час воєнного стану. Не залишаються осторонь і педагогічні працівники, які діляться своїм досвідом щодо навчання в умовах воєнного стану, про що свідчить велика кількість робіт, присвячених цьому питанню.

Розвиток і впровадження дистанційного навчання досліджував В. Степанов [3]. Підготовку майбутніх філологів засобами інформаційного середовища розглядали О. Малихін та Т. Ярмольчук [4]. І. Сімкова присвятила свої наукові пошуки інноваційним підходам до формування фахової компетентності в майбутніх перекладачів [5]. Навчальні стратегії дистанційного навчання представлені в роботі Л. Пусейкіної та В. Ребікова [6]. Попри велику кількість праць, присвячених дистанційному навчанню, відсутні дослідження, які розглядають особливості викладання англійської та німецької мов під час воєнного стану, що й визначило актуальність нашої розвідки.

Мета статті полягає у виявленні способів викладання англійської та німецької мов під час воєнного стану не лише в лінгвістичному, а й у психологічному аспектах.

Об'єктом дослідження є іноземні мови, зокрема англійська та німецька, а **предметом** – способи їх викладання під час воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Викладачам іноземних мов рекомендовано не лише виконувати навчальну програму з іноземної мови (англійської, німецької), а й забезпечувати психологічний комфорт здобувачів освіти, адже в умовах воєнного стану особливо важливо забезпечити їхні права та надати їм можливості продовжувати навчання [1]. Особливість дисципліни «Іноземна мова» полягає в тому, що її

викладання здійснюється з урахуванням комунікативно-діяльнісного підходу, який забезпечує соціокультурне підґрунтя змісту навчання. Варто враховувати той факт, що у процесі отримання інформації про культуру країни, мова якої вивчається, і порівняння її з культурою рідної країни у здобувачів освіти формується цілісне уявлення про специфіку життя у глобалізованому світі, про систему загальнонародських і національних цінностей [1; 4; 7]. Дистанційне навчання включає синхронні заняття (лекції, одночасну групову роботу у спеціальних цифрових сервісах, іспити та захист проєктів у прямому ефірі) [2] та асинхронні заняття (перегляд записаних лекцій, листування з викладачами з приводу оцінки, завдань, тестів тощо) [8]. Узагальнено синхронне навчання трактується як співпраця викладача та здобувачів освіти або здобувачів освіти між собою в режимі реального часу [9, с. 157]. Зі свого боку асинхронне навчання – це взаємодія учасників освітнього процесу з поділом у часі [8]. Німецький словник психологічних і педагогічних термінів надає таке трактування: «Асинхронне навчання розуміється в педагогічній психології стосовно нових медіа як такий дидактичний процес, коли передача знань викладачами та засвоєння знань учнями відбуваються в різний час, наприклад навчання за допомогою навчальних листів, спілкування через групи новин тощо. Навчальний матеріал або записується на відео, або відео відсутнє взагалі» [9].

Освіта має певний досвід дистанційного навчання під час локдаунів, спричинених коронавірусною пандемією. Учасники освітнього процесу вже знають, як застосовувати можливості сучасних технологій для виконання навчальних програм. Для реалізації дистанційного навчання в розпорядженні викладачів іноземної мови є платформи з відеоуроками, конспектами та тестами з тем, що вивчаються здобувачами освіти. На онлайн-заняттях з іноземної мови пріоритетним має бути усне спілкування викладача та здобувача освіти в інтерактивному форматі. Крім того, читання й переклад текстів, а також письмові вправи мають виконуватися здобувачами освіти як самостійна навчальна робота. Структура навчальної діяльності залежить від психічних особливостей здобувачів та їхньої готовності до навчання. У цьому контексті викладачі іноземної мови повинні знаходити індивідуальні підходи до різних категорій здобувачів освіти.

Викладачам іноземних мов рекомендується ознайомити здобувачів із культурними особливостями країни, мова якої вивчається, оскільки культуроорієнтовані дослідження, творчі завдання, читання цікавих текстів та рутинна мовна практика дають здобувачам змогу зосередитися на

змістовних аспектах їхньої іншомовної підготовки. Необхідно також обговорювати військову тематику, адже здобувачі освіти мають висловлювати свої міркування про ті складні події, свідками й учасниками яких вони є. Теми, пов'язані із життям у країні, яка перебуває у воєнному стані, не висвітлюються в підручниках.

Сьогодні здобувачі освіти є свідками подій, які не можна ігнорувати чи приховувати. З огляду на це доцільно включати військову тематику на заняттях з іноземної мови з метою формування та розвитку громадянської компетентності. Для цього викладачам варто підготувати власний дидактичний матеріал, адаптувати його до реалій життя у країні, познайомити здобувачів із новою лексикою, наприклад: (англ.) *military, curfew, aid, assistance, shelter, refugee, invasion*; (нім.) *Militär, Ausgangssperre, Hilfe, Beistand, Obdach, Flüchtling, Invasion*, а також активізувати її в мовленні в межах тем, які продиктовані війною в Україні.

Предметом обговорення можуть стати такі теми, як «Особиста історія війни», «Волонтерство», «Особиста безпека», «Україна після війни», «Наші військові-герої» тощо. Спілкуючись на тему «Особиста історія війни», здобувачі освіти не лише вирішують питання оволодіння мовою, а й вивільняють свої страхи та невпевненість у майбутньому. Іноземна мова, мабуть, є однією з небагатьох дисциплін, під час вивчення якої здобувач освіти може вирішити також певні психологічні проблеми, адже має можливість висловитися, розповісти про свої переживання, почути поради від одногрупників і викладача, відчутти підтримку. У процесі обговорення теми «Особиста історія війни» можна відпрацювати минулі граматичні часи, темпоральні прийменники тощо. Під час роботи над темою «Волонтерство» доцільно буде відпрацювати модальні дієслова. Сьогодні кумирами молоді стали вже не співаки, актори та спортсмени, а наші захисники-військові, тому в межах теми «Наші військові-герої» можна поговорити про життєвий шлях окремого військового (можливо, це навіть хтось із батьків здобувачів освіти). Сьогодні пріоритетним стало питання особистої безпеки, яку також можна й потрібно обговорювати на заняттях з іноземної мови, при цьому тренуючи, наприклад, конструкцію *have to / haben zu + Infinitiv* та модальні дієслова *must, should / müssen, sollen* англійської і німецької мов відповідно. Позитивне бачення перспектив України формується під час вивчення теми «Україна після війни». У граматичному аспекті разом з обговоренням цієї теми можна тренувати вживання граматичних часів, їх узгодження.

Якщо є доступ до інтернету, рекомендується представити власні висловлювання здобувачів освіти у вигляді відеороликів або новин. Оскільки

ці теми є непростими з психологічної позиції, викладачам іноземної мови необхідно проаналізувати психологічну готовність своїх здобувачів. Роздуми над цими темами та психологічна підтримка з боку викладача можуть допомогти здобувачам по-іншому подивитися на події, що відбуваються в Україні, та усвідомити, що колись війна закінчиться і повернеться мирне життя.

Використовуючи інтернет-ресурси для підготовки своїх занять, викладачі можуть послуговуватися матеріалами зі спеціальних сайтів з англійської та німецької мов.

У викладанні англійської мови стане у пригоді сайт Британської ради в Україні (<https://www.britishcouncil.org.ua/>), а також вебсайт Premier Skills English Teach-Nology (<https://cutt.ly/UFQ7uyB>), онлайн-сервіс для створення тестів (<http://osvita.ua/school/method/technol/45747>). Корисними будуть безкоштовні тематичні презентації, лексичні та граматичні вправи, лінгвокраїнознавчий матеріал (<https://www.pppst.com/>). Готові презентації економлять час викладачів та роблять освітній процес цікавим, зі свого боку візуалізація матеріалу, що використовується під час презентації, покращує та спрощує засвоєння здобувачами освіти теми, сприяє досягненню очікуваних результатів заняття. Сайт *Eslow's English Language Teaching (eslflow.com)* пропонує матеріал для дискусій, комунікативних вправ, рольових ігор, які можна використати на занятті зі здобувачами освіти різного рівня володіння мовою (Elementary, PreIntermediate, Intermediate). Розвинути навички читання допоможе сайт *appless4theteacher.com*, який пропонує електронну бібліотеку із завданнями. Цікавим та корисним для вивчення англійської мови стане сайт www.superteacherworksheets.com, на якому викладено завдання й тексти. Інтерактивні вправи з граматики, лексики та фонетики представлено на сайті esltowerr.com.

Для викладачів німецької мови також є безліч корисних ресурсів, які допоможуть формувати навички й уміння читання, говоріння, аудіювання та письма під час дистанційного навчання. Структуровані заняття, вправи та інтерактивні завдання пропонує сайт *DW Akademie (https://www.dw.com/)*. Мобільні додатки та ігри для самостійного вивчення німецької мови можна знайти на сайті *Goethe Institut (https://www.goethe.de/ins/ua/uk/spr/ueb.html)*. Аудіофайли на повсякденну тематику представлені на сайті *Audio Lingua (https://www.audio-lingua.eu/)*. Для вивчення граматики та збагачення словникового запасу стане у пригоді сайт *Cornelsen (https://www.cornelsen.de)*, вправи на якому представлені у форматах PDF і DOC, які можна роздрукувати та вписувати правильні відповіді. Те, наскільки здобувачі освіти оволоділи

мовою, вони зможуть самі визначити, скориставшись можливостями сайту BBC (<http://www.bbc.co.uk/languages/german>). Контроль за своїми успіхами у вивченні німецької мови сприяє підвищенню мотивації, адже здобувачі освіти можуть побачити результати своїх досягнень. Заохотити до вивчення німецької мови можна шляхом використання можливостей сайту Jungschar (<http://www.jungschar.com/index.htm>), який містить загадки, цікаві історії, музику та стане у пригоді на початковому етапі вивчення мови.

Перегляд фільмів іноземною мовою допоможе відволіктися від воєнних подій, поповнити словниковий запас актуальною лексикою або сленгом. Корисним стане ведення щоденника, у якому можна висловити свої думки й емоції від проживання того дня або просто описати те, як пройшов день. Це корисно не лише для вивчення іноземної мови, а й у психологічному аспекті.

Висновки та перспективи подальших розробок. Воєнні події в Україні впливають на використання дистанційної освіти, що охоплює такі формати, як синхронний та асинхронний. У нових умовах викладачі змушені використовувати платформи електронного навчання, які дають змогу ефективно поширювати навчальні матеріали та контролювати успішність студентів. Застосування інноваційних підходів та використання освітніх технологій у навчанні англійської і німецької мов, які гарантують трансформацію в режимі реального часу, забезпечують здобувачів освіти всіма навичками та компетенціями, які дають їм змогу досягти успіху та адаптуватися до воєнного сьогодення.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробленні навчальних комплексів, актуальних для воєнного часу, для застосування на заняттях з англійської та німецької мов.

ЛІТЕРАТУРА

- Сердюк О., Леоненко М. Навчання іноземної мови в умовах воєнного стану: адаптація до нових умов. *Вебсайт Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*. URL: <http://www.soippo.edu.ua/index.php/4873-navchannya-inozemnoji-movi-v-umovakh-voennogo-stanu-adaptatsiya-donovikh-umov>
- Садковий В. Основні економічні механізми державного регулювання входження в європейський простір сучасної вищої освіти України. *Державне будівництво*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_1_23
- Степанов В. Про дистанційне навчання. URL: <http://www.iatp.kharkov.ua/cat/sites/stepanov/>
- Малихін О., Ярмольчук Т. Фахова підготовка майбутніх фахівців-філологів засобами інформаційного середовища. *Суб'єктивація процесу фахової підготовки майбутнього філолога: теоретичні і практичні аспекти* : монографія : у 2 ч. / за ред. О. Малихіна. Київ : Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2017. Ч. 1. С. 202–229.
- Сімкова І. Інноваційний підхід до формування фахової компетентності у майбутніх перекладачів. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 26–27 березня 2015 р. Суми, 2015. С. 43–45.
- Pusejkina L., Rebikow W. E-Learningstrategie im Fach Germanistik: didaktische Möglichkeiten und Perspektiven des Phonetikunterrichts. *Crede Experto: транспорт, общество, образование, язык*. 2016. № 3(10). С. 217–235.
- Stangl W. Was Sie immer schon über Psychologie wissen wollten. *Arbeitsblätter zur wissenschaftlichen Psychologie*. URL: <https://arbeitsblaetter.stangl-taller.at/>
- Jurado R. Barriers to a wider Implementation of LMS in Higher Education: a Swedish case study, 2006–2011. *Eleed: E-learning and Education*. 2012. Vol. 9. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:869324/FULLTEXT01.pdf>
- Online Lexikon für Psychologie & Pädagogik: Online-Enzyklopädie aus den Wissenschaften Psychologie und Pädagogik. URL: <https://lexikon.stangl.eu/>

REFERENCES

- Serdiuk, O., & Leonenko, M. (2022). Navchannia inozemnoi movy v umovakh voiennoho stanu: adaptatsiia do novykh umov [Learning a foreign language under martial law: adaptation to new conditions]. *Website of the Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education*. Retrieved from: <http://www.soippo.edu.ua/index.php/4873-navchannya-inozemnoji-movi-v-umovakh-voennogo-stanu-adaptatsiya-donovikh-umov> [in Ukrainian].
- Sadkovyi, V. (2013). Osnovni ekonomichni mekhanizmy derzhavnoho rehulivannia vkhodzhennia v yevropeyskyi prostir suchasnoi vyshchoi osvity Ukrainy [The main economic mechanisms of state regulation of entry into the European space of modern higher education of Ukraine]. *Derzhavne budivnytstvo – State construction*, no. 1. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_1_23 [in Ukrainian].
- Stepanov, V. (n.d.). Pro dystantsiine navchannia [About distance learning]. Retrieved from: <http://www.iatp.kharkov.ua/cat/sites/stepanov/> [in Ukrainian].
- Malykhin, O., & Yarmolchuk, T. (2017). Fakhova pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv-filolohiv

- zasobamy informatsiinoho seredovyshcha [Professional training of future philologist specialists by means of the information environment]. *Subiektyvatsiia protsesu fakhovoi pidhotovky maibutnoho filoloha: teoretychni i praktychni aspekty: monohrafiia* [Subjectivization of the process of professional training of the future philologist: theoretical and practical aspects: monograph] (in 2 vols.), O. Malykhin (ed.). Kyiv: National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine, vol. 1, pp. 202–229 [in Ukrainian].
5. Simkova, I. (2015). Innovatsiinyi pidkhid do formuvannia fakhovoi kompetentnosti u maibutnikh perekladachiv [An innovative approach to the formation of professional competence in future translators]. *Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Innovatsiinyi rozvytok vyshchoi osvity: hlobalnyi ta natsionalnyi vymiry zmin"* [Proceedings of the II International scientific and practical conference "Innovative development of higher education: global and national dimensions of change"] (Sumy, March 26–27, 2015). Sumy, pp. 43–45 [in Ukrainian].
 6. Pusejkina, L., & Rebikow, W. (2016). E-Learningstrategie im Fach Germanistik: didaktische Möglichkeiten und Perspektiven des Phonetikunterrichts [E-learning strategy in the subject of German studies: didactic possibilities and perspectives of phonetics lessons]. *Crede Experto: transport, obshchestvo, obrazovanie, yazyk – Crede Experto: transport, society, education, language*, no. 3(10), pp. 217–235 [in German].
 7. Stangl, W. (n.d.). Was Sie immer schon über Psychologie wissen wollten. Arbeitsblätter zur wissenschaftlichen Psychologie [Everything you always wanted to know about psychology. Scientific Psychology Worksheets]. Retrieved from: <https://arbeitsblaetter.stangl-taller.at/> [in German].
 8. Jurado, R. (2012). Barriers to a wider Implementation of LMS in Higher Education: a Swedish case study, 2006–2011. *Eleed: E-learning and Education*, vol. 9. Retrieved from: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:869324/FULLTEXT01.pdf> [in English].
 9. N.a. (n.d.). Online Lexikon für Psychologie & Pädagogik: Online-Enzyklopädie aus den Wissenschaften Psychologie und Pädagogik [Online encyclopedia for psychology and pedagogy: Online encyclopedia from the sciences of psychology and pedagogy]. Retrieved from: <https://lexikon.stangl.eu/> [in German].